

Kedves Felvételizők!

A szóbeli felvételin a magyar nyelv és irodalom tantárgyat választó diákokkal szövegek kapcsán beszélgetünk. A felkészüléshez itt előre megadunk szövegeket. A vizsgán az egyik előre kiadott és egy helyben kapott szöveg alapján beszélgetünk. Mindkét szöveg a diák rendelkezésére áll az egész beszélgetés alatt. A helyben kapott szöveg valamilyen szempontból mindig az előre kiadott szöveg párja, azaz tartalmában, formájában vagy más elemeiben hasonlít ahhoz.

1. feladat
előre kiadott szöveg

Németh Gábor
(különös megkönnyebbülés), részlet

„Éhség van bennem, ami a gyomoré, ezért ebédet fogok csinálni magamnak. / Bruschetta. / Vegyél kenyeret, de ne akármilyet, hanem amit jó pirítani, pirítsd meg, közben vágjál apró kockákra paradicsomot, a másodiknál jöjj rá, hogy nem is úgy kell vágni, hogy gerezdre, és aztán azt keresztbe, hanem, hogy fölfordítod, mutassa fényes és feszes hátát, és úgy kockára. Ha a kenyér megpirult, tedd lapostányérra, dörzsöld be fokhagymával, szórd rá a paradicsomkockákat, néhány csepp citromlé, amilyen bunkó vagyok, olimposz, aztán só, vegyesbors, oregano, szárítva, ez hülyeség különben, mert friss bazsalikom kéne rá, az viszont a hazában beszerezhetetlen, és az egész meglocsolva olívaolajjal, extra vergine. Hozzá vörösbors, persze nem szárazat vett a barom, hanem oportót, villányi, Róth József palackozta, aki föltehetően nem azonos a PMSC egykori sztárjával, sajnos. Tök nem jó hozzá a félédes bor, dehát, mit csináljunk. A harmadik szeletnél rájövök, hogy van a hűtőben tolcsvai furmintban eltett fokhagyma, a lében van némi erőspaprika is, úgyhogy a hagyma piccante, ahogyan a művelt olasz mondja, inkább azt szelek, úgynevezett leheletvékonyan (miért nem írják ezt két ellemel magyarul?), a kenyérre, és a maradék viszonylag friss fokhagymát apróra vágva, a tetejére szórom. /”
(N.G.: *A huron tó*, Bp., 1998, 38—39.)

Kérdések:

- 1. Milyen a Németh Gábor-szöveg stílusa? Milyen szavakat és milyen mondatokat használ?**
- 2. Mennyiben hasonlít a részlet egy recepthez és mennyiben nem? Keress olyan részleteket, amelyek elképzelhetetlenek egy receptkönyvben! Mi a szerepük ebben a szövegben?**
- 3. Milyen szerepet játszhatnak a szöveg értelmezésében az igei személyragok, hogyan használják ezeket a receptkönyvek?**
- 4. A „recept” alapján jellemezd a szöveg beszélőjét!**

2. feladat **előre kiadott szöveg**

Heltai Gáspár: A szamárról és a kis kutyáról

A szamár elnézte, hogy gazdája hogy játszik a kis kutyájával, hogy simogatja a hátát s hogyan szökdösik fel hozzá a kutya és kellegeti magát előtte. És mindezt azért, hogy az ura enni adjon a tányérról és jól tartsa őt ...

Elgondolkozott a szamár ezen a dolgon és így töprengett magában: ha a gazdám olyan nagyon szereti ezt az apró állatot, mely különben tisztátalan, de szökdécseléséért és hízelkedéséért az egész háznépe kedveli, mennyivel inkább szeretne engem, ha én is hízelkedni kezdenék neki. Lám, én milyen szép állat vagyok, szép nagy hosszú fülekkel és sok dologban használni tudok neki. Az a kicsi kutya pedig semmire sem való, legfeljebb hogy bolhát vigyen és búzt a házba.

A gazda a tornácról eközben aláért az udvarba és a szamár nagy örömmel elébe futva, ordítva kezdett hízelkedni neki. Rája szökött, két első lábával tapogatni kezdte, nyelvével bekente ura szakállát, s a lábaival hevesen szorongatta, annyira, hogy a gazda félelmében kiáltani kezdett és előhívta szolgálait, hogy szabadítsák meg a szamártól.

Nagy hirtelen elő is szaladnak a szolgálak, és szörnyen verni kezdik a bolond szamarat botokkal, kövekkel és mindennel, ami kezük ügyébe akad. S miután jól ellátták a baját, bevonszolták az istállóba és megkötözték a jászolhoz, ahol alig tudott állni a lábán, úgy elverték.

Azt mondja a közbeszéd: a gebét nem illeti a hintó. Ki-ki elégedjék meg tehát a maga hivatalával és többre ne kívánozzék.

Kérdések:

- 1. Mi jellemző a fabula műfajára? Keresd meg ezeket a jellemzőket a Heltai-szövegben!**
- 2. Melyik állat milyen tulajdonságokat jelenít meg a szövegben?**
- 3. A hétköznapi életben hol fordul még elő, milyen hétköznapi használatú szövegek esetében, hogy az állatok emberi tulajdonságokat jelenítenek meg? Mutass rá példát a szövegben! Gyűjts még egy-két ilyen a szövegben szereplő állatokkal!**

3. feladat
előre kiadott szöveg

Arany János: A walesi bárdok

Edward király, angol király
Léptet fakó lován:
Hadd látom, úgymond, mennyit ér
A velszi tartomány.

Ti urak, ti urak! hát senkisé
Koccint értem pohárt?
Ti urak, ti urak!... ti velsz ebek!
Ne éljen Eduárd?

Van-e ott folyó és földje jó?
Legelőin fű kövér?
Használt-e a megöntözés:
A pártos honfivér?

Vadat és halat, s mi az ég alatt
Szem-szájnak kellemes,
Azt látok én: de ördög itt
Belül minden nemes.

S a nép, az istenadta nép,
Ha oly boldog-e rajt'
Mint akarom, s mint a barom,
Melyet igába hajt?

Ti urak, ti urak, hitvány ebek!
Ne éljen Eduárd?
Hol van, ki zengje tetteim -
Elő egy velszi bárd!

Felség! valóban koronád
Legszebb gyémántja Velsz:
Földet, folyót, legelni jót,
Hegy-völgyet benne lelsz.

Egymásra néz a sok vitéz,
A vendég velsz urak;
Orcáikon, mint félelem,
Sápadt el a harag.

S a nép, az istenadta nép
Oly boldog rajta, Sire!
Kunyhói mind hallgatva, mint
Megannyi pusztá sir.

Szó bennszakad, hang fennakad,
Lehellet megszegik. -
Ajtó megől fehér galamb,
Ősz bárd emelkedik.

Edward király, angol király
Léptet fakó lován:
Körötte csend amerre ment,
És néma tartomány.

Itt van, király, ki tetteidet
Elzengi, mond az agg;
S fegyver csörög, haló hörög
Amint húrjába csap.

Montgomery a vár neve,
Hol aznap este szállt;
Montgomery, a vár ura,
Vendégli a királyt.

"Fegyver csörög, haló hörög,
A nap vértóba száll,
Vérszagra gyűl az éji vad:
Te tetted ezt, király!

Vadat és halat, s mi jó falat
Szem-szájnak ingere,
Sürgő csoport, száz szolga hord,
Hogy nézni is tereh;

Levágva népünk ezrei,
Halomba, mint kereszt,
Hogy sirva tallóz aki él:
Király, te tetted ezt!"

S mind, amiket e szép sziget
Ételt-italt terem;
S mind, ami bor pezsegve forr
Túl messzi tengeren.

Máglyára! el! igen kemény -
Parancsol Eduárd -
Ha! lágyabb ének kell nekünk;
S belép egy ifju bárd.

"Ah! lágyan kél az esti szél
Milford-öböl felé;
Szüzek siralma, özvegyek
Panasza nyög belé.

Ne szülj rabot, te szűz! anya
Ne szoptass csecsemőt!..."
S int a király. S elérte még
A máglyára menőt.

De vakmerőn s hivatlanúl
Előáll harmadik;
Kobzán a dal magára vall,
Ez íge hallatik:

"Elhullt csatában a derék -
No halld meg Eduárd:
Neved ki diccsel ejtené,
Nem él oly velszi bárd."

Emléke sír a lanton még -
No halld meg Eduárd:
Átok fejedre minden dal,
Melyet zeng velszi bárd."

Meglátom én! - S parancsot ád
Király rettenetest:
Máglyára, ki ellenszegül,
Minden velsz énekest!

Szolgái szét száguldanak,
Ország-szerin, tova.
Montgomeryben így esett
A híres lakoma. -

S Edward király, angol király
Vágtat fakó lován;
Körötte ég földszint az ég:
A velszi tartomány.

Ötszáz, bizony, dalolva ment
Lángsírba velszi bárd:
De egy se birta mondani
Hogy: éljen Eduárd. -

Ha, ha! mi zúg?... mi éji dal
London utcáin ez?
Felköttem a lord-majort,
Ha bosszant bármi nesz!

Áll néma csend; légy szárnya bent,
Se künn, nem hallatik:
"Fejére szól, ki szót emel!
Király nem alhatik."

Ha, ha! elő síp, dob, zene!
Harsogjon harsona:
Fülembé zúgja átkait
A velszi lakoma...

De túl zenén, túl síp-dobon,
Riadó kürtön át:
Ötszáz énekli hangosan
A vértanúk dalát.^[*]

(1857 jún.)

[*] A történelem kétségbe vonja, de a mondában erősen tartja magát, hogy I. Eduárd angol király, Wales tartomány meghódítása (1277) után, ötszáz walesi bárdot végeztetett ki, hogy nemzetök dicső múltját zöngve, a fiakat föl ne gerjeszthessék az angol járom lerázására. - A. J.

Kérdések:

1. Mik a ballada műfajának jellemzői? Hol jelennek meg ezek a szövegben?
2. Hány helyszínen jelenik meg, hol a váltás ezek között? Melyik helyszínt ismerjük meg a legkevésbé? Mire tolódik a hangsúly ennél?
3. Mi az a zaj, ami zavarja a királyt?
4. Válassz ki három költői képet a szövegből, és mutasd be, milyen érzést, hangulatot fejeznek ki! Mi által érik el az adott hatást ezek a képek?
5. Mit sugallnak az utolsó versszakok?
6. Mi változna, ha prózai szövegben beszélénk el ezt a történetet?

4. feladat
előre kiadott szöveg

NEGYEDIK MESE

Ott, ahol a tenger partjain kék köd ül - azért kék, mert a szárazföldi por ezt a ködöt soha be nem piszkítja: lévén a part csupa éles szikla -, állt egy szép, szőke fiú. Hatalmas vállú, szelíd tejarcú és aranyárga hajú. Csak a szemei voltak tüzes feketék. És ez ott, a kék köd vidékén igen különös. De egyébként is, mindenesetre különös.

Ez a szép fiú, amint ott állt a parton, és nézte a végtelen tengert meg a lenyugvó napot - melynek vörös sugarai a kék ködöt ibolyaszínűvé változtatták -, egyszerre csak valami érdekeset látott. Egy leányfejet, messze, benn a tengerben. Csábító, gyönyörű fej volt. Ragyogva, himbálva úszott ide-oda az opálszínű hullámokon. Mosolygott, és a szeme villáma beleütött a fiú szívébe. A szőke fiú összerázkódott, azután gondolkodás nélkül vetkőzni kezdett. Ledobta ruháit. Egy párat nyújtózkodott, végigtapogatta a vállán és a lábszárain izmainak ruganyos, bátran feszülő kötegeit, és egy gyönyörű fejessel a vízbe ugrott.

- Be fogom érni a leányt öt perc alatt - mondta magában, amikor a hideg vízből kibukkant, és szívdobogva, acélos inakkal úszni kezdett. Óriási csapásokkal hasította a bíborfényben ragyogó hullámokat. Eközben folyton nézte a fejet.

Nemsokára váltania kellett az úszást a bal karra. Ezért kissé bosszankodni kezdett.

- Mi az - szólott magához -, hiszen én egy óráig is kibírom egyik oldalamon.

Tényleg, már egy órája úszott. Azonban a leányfej éppen olyan messze volt, mint az előbb. Csalogatva, mosolyogva, himbálva úszott tova, befelé. A fiú pedig nézte, és megfeszített inakkal folytatta az úszást.

Már leszállt az est, és vak sötétség volt a tengeren, amikor még mindig látni vélte a leányfejet, és erejét kétségbeesetten összeszedve, úszott előre.

Az egész éjjel irtózatossá fáradt úszásban múlt el.

- Utól kell érnem, ha az életem bánja is - mondta a fiú többször, magát biztatva.

Csak a hajnalt várta, a biztos irány miatt. Már halálosan ellankadva hasította a hullámokat, amikor a hajnal megérkezett. Amint az első sugár végigsiklott a tenger tükrén, mohón kereste szemeivel a leányfejet.

És a leányfej nem volt sehol.

Kereste, hol a part, azt se lehetett látni: köröskörül csak víz volt. Haragoszöld víz.

A fiú cinikusan így szólt:

- Ezt elhibáztam. Nem értem utól, és az életem is bánja!

És a hátára feküdt.

(Csáth Géza: Mesék, amelyek rosszul végződnek)

Kérdések:

- 1. Mennyi idő telt el a történet során?**
- 2. Hogyan változott meg a fiú lelkiállapota az idő múlásával?**
- 3. Hogyan értelmezhetjük a lány szerepét a mesében?**
- 4. Mit gondolsz a befejezésről?**
- 5. Hogyan folytatnád a történetet?**

5. feladat

előre kiadott szöveg

A mezei tücsök ciripelése májustól nyár derekáig hallható, napközben és éjjel egyaránt. Jellemzően délelőttől késő estig szól, a hűvös hajnali órákban és kedvezőtlen időjárás esetén (esőben, szélben) azonban elhallgat. Csak a hímek ciripelnek, a nőstények némák.

A hím a jól ismert, messzire hallatszó „kri-kri-kri...” hívóhangjával nőstény fajtársait csalogatja magához, valamint egy kis territóriumot [területet] is véd. Ha a közelébe ér egy nőstény, a hívóhang sokkal halkabb udvarló énekbe csap át. Amennyiben viszont hím fajtárs közeledik, éles rivalizáló hangokat hallat.

A tücsöknél összesen hatféle különböző funkciójú énektípust különítenek el, melyek közül négyet a mezei tücsöknél is megfigyeltek. Az egyes énekek mind fajra jellemző szerkezetűek (elsősorban a ritmika), a fajtársak közötti kommunikációt szolgálják.

A ciripelés nem tanult, hanem genetikailag kódolt magatartás. Sebessége (és némileg a hangmagasság) hőmérsékletfüggő, hűvösebb időben lassabb, napsütésben gyorsabb.

A tücsök (és a szöcské) hangszer az első pár szárny, a fedőszárny. A szárny fonákán az egyik kiemelkedő ér a ciripelőér, amin a mezei tücsöknél nagyjából 140 kis kiemelkedés sorakozik. Ez a ciripelő csapsor, amelyen a másik szárny szélén található kiemelkedést végighúzva keletkezik a reszelő hang. A szárnyakon merev erekkel körülvett mezők (a háromszögletű hárfá és a kerek tükör) rezonátorként működve jelentősen hozzájárulnak a hang felerősítéséhez. [...]

A ciripelés félig felemelt szárnyakkal történik. A szárnyak és a potroh által kialakított üreg hangtölcsérszerűen működik, ezért a hang irányított. Hasonló funkciója van a tücsökluknak is, a hímek ugyanis mindig a bejárat előtt kialakított porondon hallatják éneküket, ami akár 100 méterre is elhallatszik.

A ciripelés sok információt hordozhat a hímről a nőstény számára. A hangmagasság a testmérettel van összefüggésben (mivel a hárfá területe határozza meg az alaphangfrekvenciát), bizonyos hangelemek sebességéből és a szünetek hosszából pedig a szerenádozó tücsökpéldány kondíciójára lehet következtetni.

[<http://www.ng.hu/Termeszett/2016/01/03/A-2016.-ev-rovara-a-mezei-tucsok>]

Kérdések:

1. **Hogyan befolyásolja az időjárás a tücsök ciripelését?**
2. **Hogyan lesz hangosabb és irányított a ciripelés?**
3. **Mire jó a ciripelés?**
4. **Hányféle éneket ciripelnek a mezei tücsökök?**
5. **Hogyan idézik elő a ciripelő hangot a mezei tücsökök?**
6. **Milyen információkat tudnak kihallani a nőstények a hímek ciripeléséből?**

6. feladat előre kiadott szöveg

Jaguár

A jaguár a macskafélék nagy testű, Dél- és Közép-Amerika trópusi és szubtrópusi területein elterjedt faja. Közeli rokonságban áll más nagymacskákkal, köztük az oroszlánnal, tigrissel és leopárdokkal. Hasonlít a leopárdhoz, ám robosztusabb testfelépítésű, és nagyobb foltok díszítik bundáját. Feje szögletesebb, rövidebb, végtagjai zömökebbek. Elterjedt Dél-és Közép-Amerika esőerdőiben, mocsaraiban, magashegységeiben.

A kifejlett jaguárok a párzási időszak kivételével magányosan élnek. A párzást követően a hím azonnal elhagyja a nőstényt, amely egyedül neveli fel kölykeit. Bár a jaguárok kiválóan másznak, elsősorban a földön vadásznak, leginkább éjjel, bár gyakran fákról lesnek áldozatukra. Rövid távon gyorsan fut, vadászatának eredményessége ezért attól függ, hogy gyanútlan áldozata közvetlen közelébe tud-e lopózni. Jó halász, mozdulatlanul les egy sziklán vagy egy víz fölötti ágon, majd a halakat a mancsával kiüti a vízből a partra.

A jaguár valaha uralkodói cím volt, amelyet a maja hagyományokban az uralkodó hercegeknek, hercegnőknek adományoztak. A hatalom és az erő szimbólumának tekintették. A maja civilizációkban úgy hitték, hogy a jaguár közvetíti az élők és a holtak párbeszédét, és megvédi a királyi családokat. Az aztékoknál létezett egy kiváltságos harcos osztály, tagjait jaguárharcosoknak hívták.

A jaguár név a dél-amerikai, braziliai guarani indián nyelvből ered, jelentése: jagoara 'húsevő'.

A jaguárokat sok éven át vadászták prémjükért, az 1960-as években az Amazonas-őserdő braziliai részén évente több mint ezer állatot öltek le. Napjainkban a jaguárnak mind a nyolc alfaja veszélyeztetett, többségük az állatkerteken kívül gyakorlatilag kipusztult. A legnagyobb veszélyt életterének szántófölddé alakítása és a túlméretezett vadászat jelenti.

Kérdések:

1. Milyen típusú könyvben szerepelhet a jaguárt bemutató szöveg? (a forrásunk: Rácz János: Állatnevek enciklopédiája)
2. Hozzál példákat a szövegből arra, hogy a jaguár bemutatása tudományos igénnyel készült!
3. Írd le saját szavaiddal, hogyan halászik a jaguár!

7. feladat
előre kiadott szöveg

Megjelent A magyar fűnyírógyártás nagykönyve - rendelje meg most!

Több mint ötszáz céget tartalmaz, százat pedig részletesen, magyarul és angolul is bemutat. Az interneten már megtekinthető a 216 oldalas kiadvány. Honlapunkon keresztül azonnal megrendelhető a magyar és angol nyelvű exkluzív kötet.

A rendszerváltás óta most jelent meg először a magyar fűnyíróipar valamennyi ágazatát magába foglaló kiadvány, amely naprakész adatokkal, elemzésekkel szolgál a magyar fűnyírógyártásról. Exkluzív, igényes kötet, amelyet üzleti partnerei is haszonnal forgathatnak. A cégek külföldi partnereinek szép és hasznos ajándék, mivel a kötet kétnyelvű, magyar és angol. Száz cég részletes bemutatása mellett még ötszáz, a fűnyírógyártásban érdekelt vállalatot sorol fel röviden.

A kötet ára: 8.000+áfa (8400 Forint)

Kérdések:

- 1. A hirdetések milyen fogásaival él a fenti reklám?**
- 2. Hol jelenhetett meg?**

8. feladat

előre kiadott szövegek

Ételeink sava...

Fűszerekről beszélvén megkerülhetetlen, hogy a sóról is ejtsünk néhány szót. A sófelhasználás, így a sótermelés is, a régi időkre nyúlik vissza. Több régészeti lelet utal arra, hogy a keleti népek 8-10 ezer éve, a nyugat-európai népek 3-4 ezer éve termelnek sót. Még a középkorban is oly nagy gazdasági jelentősége volt a sónak, hogy nehezebb időkben akár fizetőeszközként is használták. Néha el lehet téveszteni a só mennyiségét, különösen akkor, ha olyan alapanyagokkal dolgozunk, amelyek eleve több sót tartalmaznak. Ha elsóztuk az ételt, akkor késhegynyi szódbikarbónát tehetünk bele, vagy tehetünk még meghámozott burgonyát, esetleg egy szelet száraz kenyeret. Így főzzük még tíz percig, míg a krumpli vagy a kenyér magába szívja a sót, majd távolítsuk el az ételből. (A szódbikarbóna elég univerzális, segít, ha nem puhul a hús a párolás, a bab, a lencse a főzés során. Ha például túl sok ecetet lötytyintettünk az ételbe, vagy savanyú lett az étel, szódbikarbónával és egy kevés cukorral korrigálhatunk.)

Hasznos tanács háziasszonyoknak

Hogyan segíthetünk... ha elsóztuk az ételt?

- Átszűrt levesekhez vizet öntünk.
- Nyers tojásfehérje habját keverjük a túl sózott levesbe, s ha megkocsonyásodott, emeljük ki. A tojásfehérje a felesleges sót magába szívja.
- Rántott vagy habart levesekbe nyers krumplit reszelünk és ezzel felforraltjuk, majd sok friss petrezselymet, zellerlevelet, stb. vágunk bele.
- Almaecetet összekeverünk cukorral, és kávéskanalként az ételbe keverjük addig, amíg a felesleges sót semlegesíti. (1 kávéskanál ecethez 1 kávéskanál cukrot teszünk.)
- Nemcsak leves, bármely étel, pl. a pörkölt, sózását is mérsékelhetjük fél késhegynyi szódbikarbónával.

[<http://www.konyhatunder.abbcenter.com/?id=34346&cim=1>]

Kérdések:

1. Milyen műfajba sorolnád az első szöveget? Milyen könyvben tudnád elképzelni?
2. Mi jellemzi az első szöveg mondatait (szerkezet, modalitás)?
3. Milyen különbségeket látsz az első és a második szöveg között?

9. feladat
előre kiadott szöveg

Szirtes-Szabó Kata: Mese a királylányról, aki mindentől félt

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy egészen kicsi királylány, akit Rózsának hívtak. Rózsa szép volt és okos, édesapja, a király és édesanyja, a királyné nagyon büszkék voltak rá, de nagyon aggódtak is érte, mert sajnos mindentől félt. Félt a sötétől, félt az idegen emberektől – meg sem mert mukkanni előttük –, és még a lovaktól is félt, pedig egy királylánynak lovagolni is meg kell tanulnia.

A király és a királyné mindent megtettek, hogy bátorságot öntsenek belé, hol dicsérgették, hol mérgelődtek.

– Neked nincs mitől félned – mondogatták neki. – Hiszen te királylány vagy, egy egész hadsereg véd meg mindentől, mindenki szeret, a nép is rajong érted.

De minden hiába volt, a királylány bizony egy szemernyit sem lett bátrabb.

Egyetlen ember volt, aki mellett Rózsa királylány biztonságban érezte magát: Tamás, a szolgálégény. Tamás a legbátrabb fiú volt a világon, ezt mindenki tudta róla. Egyszerűen semmitől sem félt! Egyszer vad kóbor kutyák szöktek be a palota konyhájába, a konyhalányok pedig reszketve bújtak a kamra sarkába. De Tamás egy cseppet sem ijedt meg, csak fogott egy kolbászvégét, azzal csalogatta ki a fenevadakat az udvarra. Máskor meg rablók támadták meg, amikor az erdőben járt, de ő megvetette a lábát az ösvényen, és a vándorbotjával szétkergette őket.

Rózsa királylány és Tamás, a szolgálégény nagyon jó barátok voltak, és amikor a kis királylány elkeseredett saját gyávasága miatt, Tamás türelmesen vigasztalgatta.

– Ne szomorkodj, királylány! Majd én mindentől megvédelek!

– De egy nap majd felnövünk, és te nekivágsz a nagyvilágnak, itt hagysz engem – kesergett Rózsa.

– Dehogyan hagylak! – fogadkozott a szolgálégény. – Ha felnövünk, feleségül veszek, és örökre melletted maradok, hogy vigyázzak rád.

Telt-múlt az idő, és egy nap híre jött, hogy egy félelmetes, hétfejű sárkány közeledik az ország felé, hogy elrabolja a kis királylányt. Szegény Rózsa halálosan megrémült, amikor meghallotta, hogy milyen sors vár rá. Sírt, csak sírt, záporoztak a könnyei, hiába vigasztalták a szülei és a palota népe. Egyszer csak kopogtattak a szobája ajtaján. Tamás, a szolgálégény állt előtte, oldalán tarisznya, kezében vándorbot.

– Ne sírj tovább, királylány! – mondta a fiú.

– Megígértem, hogy mindentől megvédelek, nem emlékszel? Egyet se félj, elmegyek, és megküzdök a sárkánnyal.

Hiába könyörgött Rózsa, hogy ne menjen, mert a sárkány elveszejté őt, Tamás hajthatatlan volt. Egy szál hófehér rózsát húzott elő a tarisznyájából.

– Ezt a virágot neked neveltem, holdfényvel öntöztem. Órizd meg jól, és figyeld a szirmait. Amíg fehér a színe, ne aggódj, biztonságban vagyok. De ha pirosra változnak a szirmai, akkor már aggódhatsz értem, mert bizony nagy veszedelemben vagyok.

Rózsa a keblébe rejtette a virágot, Tamás pedig útra kelt. Szegény lánynak attól kezdve nem volt se éjjele, se nappala, egyre csak a rózsa szirmait leste, és a sárkány döngő lépteit fülelte. Míg egy nap bekövetkezett, amitől annyira félt: a rózsa szirmai vérvörösre változtak.

Nagyot sóhajtott akkor a kis királylány, többé már nem sírt, elfogytak a könnyei. Kora hajnalban kiment a konyhába, batyut készített, de hiába keresgélt, hamuban sült pogácsát nem talált, így habos süteményeket csomagolt bele. Levelet írt a szüleinek, hogy ne aggódjanak, vándorbotot vágott magának a kertben, majd nekivágott a nagyvilágnak. Ment, mendegélt, hetedhét világon át, hegyre föl, völgybe le, kanyargós utakon, ment, amerre a szíve vitte. Délután volt már, amikor megpihent. Megette a süteményeket, forrásvizet ivott hozzá, majd csüggedten lehajtotta a fejét, mert nagyon elfáradt. Hát, ahogy ott búslakodott az út szélén, egyszer csak patadobogást hallott, és hamarosan egy csodaszép fekete paripa állt előtte.

– Ne szomorkodj, királylány – mondta neki a fekete paripa. – Tudom, mi a bánatod, de én segítek rajtad! Csak pattanj fel a hátamra, majd én elviszlek a sárkány palotájába.

Rózsa szeme-szája elállt a csodálkozástól, azt se tudta, hová legyen a nagy ijedelemben, hiszen nagyon félt a lovaktól, hát még egy ilyen hatalmas éjfekete táltos paripától.

– Én... én nem merek – dadogta.

A paripa türelmetlenül dobbantott.

– Nincs mitől félned, megígérem, hogy nem doblak le a hátamról, csak annyit kell tenned, hogy jó erősen megkapaszkodsz a sörényemben.

Rózsa reszketett a félelemtől, de Tamásra gondolt, összeszorította a fogát, és felkapaszkodott a paripa hátára.

– Most pedig, édes gazdám, mond meg nekem, hogyan menjünk? Úgy-e mint a szél, vagy még annál is sebesebben, mint a gondolat? – kérdezte az éjfekete paripa.

A kis királylány elnevette magát, és hirtelen minden félelem elszállt belőle. „Hiszen a mesékben is mindig ezt kérdezik a táltos paripák, és a hőst sohasem dobják le!” – gondolta megkönnyebbülten.

– Úgy, mint a gondolat, és még annál is sebesebben! – kiáltotta.

A táltos paripa vágatni kezdett még a gondolatnál is sebesebben. Felszálltak a felhők fölé, repültek, repültek, mígnem egy aranyló palota elé érkeztek.

– Itt lakik a sárkány? – kérdezte Rózsa csodálkozva.

– Nem – rázta a fejét az éjfekete paripa –, itt a tündérek laknak. Azért jöttünk ide, mert egyedül a tündérek szivárványkardjával győzheted le a sárkányt. Szivárványból kovácsolták, és egyetlen csapással képes levágni a sárkány fekete fejeit.

– De hát én nem merek ide bemenni! – tiltakozott a királylány. – Miért adnák nekem a féltett kardjukat? Biztosan kinevetnének vagy megharagudnának rám, ha kérném, és ki tudja, mit tennének velem?

– Márpedig a kard nélkül nem győzheted le a sárkányt, mert hétköznapi kard nem képes megsebezni őt, lesiklik márvány keménységű bőréről. Ha nem mersz bemenni, forduljunk vissza, hazaviszlek, és várd meg, amíg a sárkány eljön érted, és elpusztítja egész országodat.

A kis királylány legszívesebben elbújt volna egy nagy lapulevél alá vagy sírt volna, de tudta, hogy ezzel mit sem érne. Elővette hát kebléből a piros rózsát, és ahogy rápillantott, bátorság öntötte el. Odalépett a kastély kapujához, és olyan erővel döngette meg, hogy nagy csengés-bongás támadt.

Ajtót nyitottak a tündérek, és Rózsa ámulva nézte őket, mert náluk szebb teremtményeket még sohasem látott. Arany hajuk szikrázott a napfényben, bőrük, mint a bazsarózsa szirma, a ruháik pedig a szivárvány minden színében pompáztak. Egyáltalán nem voltak ijesztőek. Rózsa elmesélte nekik, mi járatban van, és a segítségüket kérte.

A tündérek királynője megcirógatta a kis királylány haját.

– Nagyon bátor kislány vagy, amiért idáig eljöttél az Éjfél Paripa hátán. Mi, tündérek belelátunk az emberek szívébe, és én látom, hogy a szándékod tiszta és a szíved jó, ezért neked adom a szivárványkardot. Remélem, a lovagod méltó lesz rá, hogy forgassa, és legyőzi vele a gonosz sárkányt.

Azzal egy csodálatos kardot húzott elő, amelynek a pengéjét a szivárvány hétszínű fényéből kovácsolták. Rózsa királylány a derekára kötötte a kardot, megköszönte a segítséget, és ismét útra kelt.

Addig vágatott az Éjfél Paripával, míg beesteledett. Csillagok szikráztak az égen, és a kerek telihold ragyogott rájuk, amikor megérkeztek a sárkány fekete palotájához. Minden fekete volt azon a palotán, feketék voltak a falak, az ajtók, a tető, de még az ablakok is.

– Jaj, én ide nem merek bemenni! – kiáltotta a királylány, amikor megpillantotta a rémisztő várat.

– Egyet se félj, kis királylány – bátorította a paripa. – Tudd meg, hogy én a sárkány táltos paripája vagyok. Csakhogy meguntam már a sok gonoszságot, amit elkövetett, és amikor a szolgálégényedet börtönbe vetette, ő megkért rá, hogy jöjjek el érted, és hozzalak el hozzá, hogy kiszabadíthasd. Ne aggódj hát! Tudok egy titkos folyosót, amely egyenesen a börtönhöz vezet a föld alatt. Vigyáznod kell és halkán járnod, mert az út a sárkány szobája mellett vezet el. Most alszik, és amíg hallod hét feje dörgő horkolását, nem kell félned. Itt van nálam a börtön kulcsa, lopózz oda, szabadítsd ki a szolgálégényt, add oda neki a szivárvány kardot, a többi már az ő dolga.

– Félek a sötétben – suttogta Rózsa szégyenkezve.

– Nincs mitől félned – biztatta a paripa. – Itt van egy varázsgyertya, gyűjtsd meg, és többet a szél sem oltja el, akár le is ejtheted, akkor is világítani fog.

A kis kiráylány kezébe fogta a lobogó gyertyát, és nekivágott a földalatti folyosónak. Nagyon sötét volt odalenn, de ő csak ment elszántan a hosszú kanyargó folyosón, míg meg nem hallotta az egetverő nagy horkolást. Tudta, hogy jó helyen jár, és lábujjhegyen a börtön ajtajához lopakodott. Kinyitotta a cella ajtaját a nagy, nehéz kulccsal. Ott várt rá Tamás, a szolgalegény, és boldogan megölelték egymást.

– Eljöttél hát értem! – kiáltotta boldogan Tamás. – Tudtam én, hogy te vagy a legbátrabb lány a világon!

Irult-pirult Rózsa, ahogy ezt meghallotta! Odaadta a fiúnak a szivárványkardot, és amint az a kezébe fogta, egyszerre délceg királyfivá változott. Rózsa végigtekintett magán, és csodálkozva látta, hogy félnék kislányból ő is felnőtt kiráylány lett az út során a szivárványkard varázslatának köszönhetően.

A szolgalegényből lett királyfi felébresztette a sárkányt, és viadalra hívta a vár udvarán. Sokáig harcoltak egymással, mert a sárkány veszedelmes, hatalmas fenevad volt, de végül Tamás egyetlen suhintással levágta a sárkány mind a hét fejét.

Aztán kézen fogta Rózsa királykisasszonyt, felültek az Éjfél Paripa hátára, és hazavágtattak a kiráylány szüleihez, akik sírtak is, nevettek is a nagy boldogságtól. Tamás megkérte a kiráylány kezét, és hetedhét országra szóló nagy lakodalmat csaptak, amire meghívták a tündéreket is. A tündérek nászajándéku szivárványszínűvé varázsolták a sárkány palotáját, Rózsa és Tamás pedig odaköltöztek, soha többet nem féltek semmitől, és boldogan éltek, amíg meg nem haltak.

Kérdések:

A mesék milyen tipikus jellemzői fedezhetők fel a szövegben? (Milyen tipikus szereplők találhatók a mesében, mi az ő feladatuk? Milyen a történetvezetés? Milyen tipikus szófordulatok vannak benne?)

10. feladat
előre kiadott szöveg

Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen
(részlet a mű elejéről)

Most pedig elmondom, gyerekek, hogy a nagy Paca cárral
Szembe miképpen szállt Muhi Andris a harmadik á-ból.
Ám mielőtt belefognék, megköszörülöm a torkom,
És megkérem a Múzsát, hogy búbjára fejemnek
Már a komolyság józanító pusziját odanyomja,
Mert sem üres locsogás, sem idétlen gyermeki fintor
Nem passzol súlyos mondandóm horderejéhez,
Orrom előtt kopják, kelevézek bökdösik egymást,
Vívnek a görbe vasak meg az érchegyü mittudoménmik...
Cupp. Köszönöm. Hát így mindjárt más. Lássuk a medvét!
Új nap virradt fel. Verebek csiviteltek. A reggel
Felhörpölte az éjszaka barna, hideg kakaóját
(Mellé kiflit evett, aranyat, ropogósat - a holdat),
Majd beleült puha, kényelmes felhőfotelébe,
És megnézte, mit ad ma a tévé, mit mi világnak
Hívunk, kék buszokon zötyögő, fura földi halandók.
Távol, messzire tőlünk, túl a Maszat-hegyen, ott, hol
Túr a ganajtúró bogaracska, s a mély pocsolyákban
Gondtalanul dagonyáznak a kunkori farku malackák,
Nagy csata készült! Már kivonult lila hadseregével
Peckesen és pökhendin a nagy pocakú Paca cár. Jaj,
Jöttek a tintapacákok marcona arccal a harcba,
Oldalukon fityegett két hatlövetű pacapisztoly,
És a kezébe folyóstoll volt mindnek - pacahintő,
Ördögi fegyver -, és így indultak vad rohamokra.
Szembe velük hősünk, Muhi Andris a síkra Maszat-hegy
És Badarország egyesített hadait kivezette;
Ők is, ahogy kell, szép katonásan felsorakoztak.

Kérdések:

- 1. Hányféle megszólítottja van az elbeszélőnek? Kik ezek? Milyen céllal szólítja meg őket az elbeszélő?**
- 2. Milyen közönséghez beszél az elbeszélő? Válaszodat ne csupán a megszólításra építsd, keress további indokokat a szövegből (pl. szóhasználat, képhasználat)!**
- 3. Mi derül ki a bevezetésből a mű cselekményéről? Hol fog játszódni ez a cselekmény? Kik a főszereplői? A részlet melyik részeiből derül ez ki?**
- 4. Hogyan érzékelteti a bevezetés stílusa az elbeszélő készült cselekmény jelentőségét?**
- 5. Milyen ritmusa (verselése) van a szövegnek? Találkoztál-e már ilyen ritmusú művel? Volt-e más jellemzője is, amely által hasonló a részlethez?**

11. feladat
előre kiadott szöveg

Berzsenyi Dániel: Levéltöredék barátnémhoz

Ne kérdezd, barátném! mint töltöm időmet,
S távolléted alatt kedvem miben lelem!
Tudod, elvesztettem édes enyelgőmet,
Tudod, magam vagyok, mert te nem vagy velem.

Lefestem szüretem estvéli óráit,
Ha már cselédimet nyugodni eresztem,
És csak alig hallom a vígság lármáit,
Agg diófám alatt tüzemet gerjesztem.

Lepembe burkolva könyökemre dülök,
Kanócom pislogó lángjait szemlélem,
A képzelet égi álmába merülök,
S egy szebb lelki világ szent óráit élem.

Az őszibogárnak búsongó hangjai
Felköltik lelkemnek minden érzéseit,
S az emlékezetnek repdező szárnyai
Visszahozzák éltem eltűnt örömeit.

Életem képe ez. - Már elestvéledtem,
Béborúlt az élet vidám álorcája!
Még két mulatótárs van ébren mellettem:
A szelíd szerelem hamvadó szikrája
S bús melancholiám szomorgó nótája.

Kérdések:

- 1. Mire utal a Berzsenyi-vers címe? Milyen körülmények között, hogyan született a mű a versszöveg szerint?**
- 2. Mit beszél el a költő megszólítottjának, miért fordul hozzá? Emeld ki azokat a költői képeket, amelyek alátámasztják a beszélő hangulatát!**
- 3. Mely mondat/ mondatok a leglényegesebbek a vers megértéséhez? Fogalmazd meg, miért éppen ott „foglalhat” helyet a versben az adott mondat? Hogyan függ ez össze a vers szerkezeti felépítésével?**

12. feladat

előre kiadott szöveg

Antoine de Saint-Exupéry 1944. július 31-én, egy Lockheed P–38-as típusú repülőgéppel indult el Korzika szigetéről végzetes küldetésére, melynek célja – a dél-franciaországi Dragoon-hadművelet előkészítéseként – a Rhône völgyében állomásozó német csapatok helyzetének felmérése volt. Az író végül sohasem tért vissza a felderítésről, egy asszony pedig utóbb Toulon közelében egy francia repülőgépet látott a tengerben. Néhány nappal később egy azonosítatlan holttestet fedeztek fel a partvidéken, melyet szeptemberben a már felszabadított Carqueiranne faluban temettek el. Saint-Exupéry eltűnése jelentős szerepet játszott hősi mítoszának megszületésében, és hozzájárult az 1948-ban megjelentetett Citadella, és a több mint 50 nyelvre lefordított A kis herceg sikerében.

A feltételezett katasztrófa óta eltelt évtizedek során számtalan elmélet született azzal kapcsolatban, hogy mi történhetett 1944. július 31-én: utóbb két német háborús veterán – Robert Heichele és Horst Rippert – is azt vallotta, hogy lelőtte Saint-Exupéry gépét, a Luftwaffe feljegyzései azonban nem igazolták a katonák beszámolóit. Többen arra gyanakodtak, hogy a férfi szívproblémái miatt vesztette el uralmát a Lockheed P–38-as felett, de egyesek azt is valószínűnek tartották, hogy a labilis lelkiállapotú pilóta öngyilkosságot követett el. A rejtély megoldásához egy Marseille környéki halász, Jean-Claude Bianco segítette közelebb a kutatókat, aki 1998-ban felfedezte Saint-Exupéry ezüst karkötőjét a tengerben. Hamarosan egy Lockheed P–38-as darabjai is előkerültek az öbölben, a roncsokat vizsgáló tudósok azonban nem találtak arra utaló nyomot, hogy a repülőgép ellenséges találat miatt zuhant le. Bár a sajtó 2008-ban megnevezte a „tettet”, Horst Rippert német veteránt, a bizonyítékok döntő része ellentmond a férfi vallomásának, az ellenben valószínű, hogy a carqueiranne-i temetőben A kis herceg szerzőjének földi maradványai nyugszanak. [http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1944_julius_31_antoine_de_saint_exupery_szuletese/]

Kérdések:

1. A szöveg mely részletei erősíthetik azt, hogy az író gépét nem lelőtték?
2. Miért van idézőjelek között a *tettet* szó?
3. Melyik Saint-Exupéry-műveket említi a szöveg?
4. A szöveg alapján mik tudhatók biztosan vagy nagy valószínűséggel az író eltűnésével kapcsolatban?

13. feladat
előre kiadott szöveg

Arany János: V. László

Sűrű setét az éj,
Dühöng a déli szél,
Jó Budavár magas
Tornyán az ércakas
Csikorog élesen.

„Ki az? mi az? vagy úgy -”
„Fordulj be és alugy
Uram László király:
A zápor majd eláll,
Az veri ablakod.”

A felhő megszakad,
Nyilása tűz, patak;
Zúgó sebes özönt
A rézcsatorna önt
Budának tornyiról.

„Miért zúg a tömeg?
Kívánja eskümet?”
„A nép, uram király,
Csendes, mint a halál,
Csupán a menny dörög.”

Megcsörren a bilincs,
Lehull, gazdája nincs:
Buda falán a rab
- Egy-egy felhődarab -
Ereszkedik alá.

„Hah! láncát tépi a
Hunyadi két fia -”
„Uram, uram, ne félj!
László, tudod, nem él
S a gyermek, az fogoly.”

Mélyen a vár alatt
Vonúl egy kis csapat;
Olyan rettegve lép,
Most lopja életét...
Kanizsa, Rozgonyi.

„Kettőzni kell az őrt,
Kivált Mátyás előtt!”
„Mátyás, az itt maradt,
Hanem a többi rab -
Nincsen, uram, sehol.”

A felhő kimerült,
A szélvihar elült,
Lágyan zsongó habok
Ezer kis csillagot
Rengetnek a Dunán.

„El! míg lehet s szabad!
Cseh-földön biztosabb.”
„Miért e félelem?
Hallgat minden elem
Ég s föld határa közt.”

Az alvó aluszik,
A bujdosó buvik;
Ha zörren egy levél,
Poroszlót jőni vél
Kanizsa, Rozgonyi.

„Messze még a határ?
Minden perc egy halál!”
„Legittén átkelünk,
Ne félj uram: velünk
A gyermek, a fogoly.”

Az alvó felvirad,
A bujdosó riad;
Szellő sincsen, de zúg,
Felhő sincsen, de búg
S villámlik messziről.

„Oh adj, oh adj nekem
Hús cseppet, hú csehem!”
„Itt a kehely, igyál,
Uram, László király,
Enyhít... mikép a sír!”

Állj meg, boszú, megállj:
Cseh földön ül a rab;
Cseh földben a király,
Mindég is ott marad,
De visszajő a rab...!

Kérdések:

1. Jellemezd a ballada műfaját! Hozz példákat a szövegből a felsorolt jellemzőkre!
2. Hogyan alakul a címben szereplő V. László sorsa? Hol derül ez ki a szövegben?
3. Milyen hatást ér el a természet, környezet vissza-visszatérő bemutatása a műben?
4. Válassz ki két költői képet, és jellemezd!

14. feladat

előre kiadott szöveg

Bartolomé de Las Casas

(Sevilla, 1484 - Madrid, 1566. július 18.) spanyol származású misszionárius, latin-amerikai püspök, dominikánus szerzetes, az indiánok védője. (...)

Amikor a dominikánus misszionáriusok 1510-ben megérkeztek az Újvilágba, megdöbbenve tapasztalták azt a kegyetlenséget, ahogy a spanyolok az bennszülöttekkel bántak. Prédikációikban rendszeresen ostromozták a spanyol hódítókat az őslakossággal szemben elkövetett igazságtalanságok és embertelenségek miatt. Egy ilyen beszédre került sor 1511 decemberében is, advent negyedik vasárnapján, Santo Domingóban, a mai Dominikai köztársaság fővárosának főtemplomában. (...)

II. Ferdinánd aragóniai király 1512-ben hirdette ki a Burgosi törvényeket (Leyes de Burgos). Ebben ugyan törvényesnek jelentette ki a telepek (encomiendák) létesítését, ugyanakkor azonban korlátozta az amerikai őslakosság elnyomásának a lehetőségét. (...)

Las Casas azonban nem találta elegendőnek az indiáknak e törvény által biztosított jogait. (...) A spanyol hivatalnokok és előkelők minden eszközzel igyekeztek akadályozni munkájában (...)

Las Casas ezután Valladolidban élt a domonkosok San Gregorio kolostorában. Itt ismét disputákat kezdeményezett az indiák helyzetéről. A két nagy disputára 1550-ben és 1551-ben került sor a Szent Gergelyről nevezett kollégiumában.

A spanyol hódítások ideológiai megalapozói szerint a spanyol király pápai felhatalmazás alapján rendelkezik az Újvilág és lakói felett. Ha ezek önként alávetik magukat a királynak, békében kell hagyni őket, de ha ellenállnak, igazságos háborút kell ellenük indítani. Alávetésük elvi alapja az, hogy alacsonyabb rendű lények, „születésüknél fogva rabszolgák” (servi a natura). Az indiánok rabszolgai állapota szellemi fejletlenségük következménye. Las Casas teológiai és természetjogi érvekkel cáfolta ezeket az állításokat.

E viták eredményeként az indiák helyzete nem sokat javult, de Las Casasnak annyit sikerült elérnie, hogy a császár átmenetileg felfüggesztette a hódításokat, és a következő hat évben valóban nem került sor újabb fölfedező utakra és területfoglalásokra.

(wikipédia)

Kérdések:

- 1. Milyen történelmi korszakról szól a szöveg?**
- 2. Mi derül ki a szövegből Bartolomé de las Casaról?**
- 3. Mit jelent a szövegből kikövetkeztethetően a „disputa” szó?**
- 4. Milyen ellentétes nézeteket képviseltek a disputák résztvevői?**
- 5. Milyen gondolatok, érvek állhattak ezek mögött?**
- 6. Ma milyen különféle gondolatokkal találkozhatunk ezekről a kérdésekről?**